

25/2015

Tuore näkökulma ylijarjaisiin suhteisiin

Arvio teoksesta *Liikkuva maailma: Liike, raja, tieto*. Toimittanut Mikko Lehtonen. Vastapaino 2013. 312 s. ISBN 978-951-768-408-8.

Heidi Kurvinen

Alun perin siirtolaisuustutkimuksen piirissä vakiintuneeksi käsitteeksi nousseesta transnationaalisuudesta on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana tullut tutkimusalarajoja ylittävä käsite (esim. Vertovec 2009), jolla viitataan paitsi tutkimusnäkökulmaan myös kansallisvaltioiden rajojen rapautumiseen entistä globalisoituneemmaksi käyvässä maailmassa. Myös suomalaisella tutkimuskentällä ylijarjaisuudesta tai ylikansallisuudesta on 2000-luvulla tullut yksi trendikäsitteistä, joka toistuu aihepiireistä ja tieteenaloista toiseen.

Mikko Lehtosen toimittama *Liikkuva maailma: Liike, raja, tieto* sijoittuu tähän humanististen ja yhteiskuntatieteiden piirissä tapahtuneeseen transnationaaliin käänteeseen, vaikka itse transnationaalisuuteen sanana viitataan teoksessa vain ohimennen. Rajojen ylittämistä tarkastellaan liikkeen ja liikkumisen käsittein ja tavoitteena on ollut päästä eroon jähmeistä kategorioista, jotka ovat Lehtosen mukaan tähän asti hallinneet liikkuvuuden tutkimusta.

Artikkelikokoelman taustalla on Tampereen yliopistossa vuosina 2011–2013 toiminut Liikkuva maailma -tutkimuksenkehittämishjelma, mikä takaa teoksen yhtenäisyyden. Vaikka kirjoittajina on niin kirjallisuuden tutkija, kielitieteilijä, aluetieteilijä, sukupuolentutkija, mediatutkijoita, sosiologeja, sosiaaliantropologeja kuin sosiaalipsykologi, artikkelit sekä toimivat yhdessä että vastaavat johdannossa esitettyihin tavoitteisiin.

Kokoomateos alkaa mediakulttuurin professori Mikko Lehtosen johdannolla, jossa lukija perehdytetään ansiokkaasti liikkeen ja liikkuvuuden tutkimiseen. Teos kiinnitetään etenkin sosiologi John Urryn (2007) määrittelemään mobiiliin käänteeseen, jonka seurauksena

taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia suhteita on yhteiskuntatieteiden ja kulttuurintutkimuksen parissa alettu tarkastella liikkuvuuden näkökulmasta. Kulttuurimaantieteilijä Tim Cresswellin (2001, 2006) tavoin liike nähdään fyysisenä liikkumisena. Sen sijaan liikkuminen liittyy sosiaalisiin suhteisiin ja myös tuottaa näitä suhteita kuten myös paikkoja, joissa liike tapahtuu.

Itse artikkelit on jäsennetty neljään osioon, joissa liikettä ja liikkuvuutta tarkastellaan hieman eri näkökulmista. Ensimmäisessä osiossa (Alussa oli liike) kirjoittajat keskittyvät globaalin ja lokaalin rajanvetoihin. Pertti Alasuutarin ja hänen kirjoittajakumppaneidensa analyysi kansainvälisten poliittisten mallien kotouttamisesta osana yhteiskunnallisia muutoksia vie metodologiseen nationalismiin aiemmin nojautuneita tulkintoja oivaltavalla tavalla uuteen suuntaan. Pierre Bourdieun kenttäteoriaa hyödyntänyt Jouni Häkli puolestaan osoittaa globaalien kenttien moninaisuuden ja paikoittaisen jännitteisyyden, joihin osallistuminen ei välttämättä edellytä kansallisilta toimijoilta rajojen ylittämistä.

Toisessa osiossa (Kaikki virtaa) artikkeleiden keskiöön nousee niin tavaroiden, ideoiden, käsitteiden kuin ihmistenkin liikkuminen. Katja Valaskiven ja Johanna Sumialan artikkelin erityisintona on kierron (*circulation*) käsitteen avaaminen ja kytkeminen liikkuvuuden tutkimukseen. Osion muut artikkelit käyvät keskustelua paitsi liikkuvuudesta myös tieteentekemisestä. Petri Ruuska pohtii tieteellisen tiedon liikettä identiteetti-käsitteen avulla ja Hanna Kuusela tarkastelee kirjan liikkumista sekä nostaa esiin tutkimuskohteiden lähettämien epävarmojen signaalien tutkimukselle tarjoamia mahdollisuuksia. Mari Korpelan elämäntapasiirtolaisia käsittelevässä artikkelissa haastetaan tutkijat kiinnittämään huomiota myös marginaalisiin liikkeisiin.

Transnationaalisuudessa ei ole kyse kansallisvaltioiden hylkäämisestä vaan sen tarkastelemisesta, miten globaali ja lokaali kietoutuvat toisiinsa ja minkälaisia valtasuhteita näiden välisiin geopoliittisiin suhteisiin kytkeytyy. (Ks. esim. Grewal & Kaplan 2001; Urponen 2010) Myös *Liikkuva maailma* -teoksen artikkeleissa globaali ja lokaali käyvät jatkuvaa vuoropuhelua keskenään. Erityisen hyvin tämän näkyy kokoelman kahdessa viimeisessä osiossa, joiden kirjoittajat pohtivat, miten liike ja liikkuminen muuttavat suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisuuden ideaaleja.

Kolmannen osion (Onko tietoa?) avausartikkelissa Anna Rastas käsittelee yhä nopeammin muuttuvan maailman tutkijalle asettamia haasteita esimerkkinään rodun kielioppi. Rastaaan mukaan tutkijoiden on kyettävä käyttämään erilaisia nimityksiä eri kentillä sekä reflektoitava koko ajan käyttämiään nimityksiä. Liikkuvassa maailmassa myös kantaväestön valkoisuuden itsestäänselvyys kyseenalaistuu ja tulee määrittelyn kohteeksi. Myös maahanmuuttajien kotouttamispolitiikasta kirjoittava Jaana Vuori nostaa esiin kaksisuuntaista vuorovaikutusta maahanmuuttajien ja suomalaisen yhteiskunnan välillä kehottaessaan etsimään keinoja dialogiseen ja prosessinomaiseen tiedon tuottamiseen yksisuuntaisen kotouttamisen sijaan. Tuija Kinnusen artikkelissa tapaustutkimuksena ovat suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumisen myötä oikeusistunnoissa yleistyneet tulkkaustilanteet ja etenkin tulkkaustilanteisiin liittyvät tunteet.

Teoksen päättävä osio (Rajanvetoja) on kokonaisuutena epäyhtenäisin. Sen aloittavassa artikkelissa Minna Nikunen keskittyy nuorten kansainväliseen liikkuvuuteen analysoimalla

uusliberalistisiin yhteiskuntiin sisäänkirjoitettua liikkuvuuden vaadetta sekä rajanvetoa hyvän ja vääränlaisen liikkumisen välillä. Laura Saarenmaa tarkastelee urbaanin kansallisen mielikuvituksen käsitteen avulla valokuvamalleista kirjoitettujen lehtiartikkeleiden merkitystä 1960-luvun suomalaisten ulkomaakäsitysten muotoutumisessa. Artikkelikokoelman kahdessa viimeisessä artikkelissa keskiössä on kirjallisuus muuttuvassa maailmassa. Olli Löytty pohtii viime vuosina muotoutuneen maahanmuuttajakirjallisuuden käsitteen ongelmallisuutta kun taas Laura Huttunen kiinnittää huomiota maahanmuuttajataustaisten kirjailijoiden sijoittumiseen suomalaiselle kulttuuriselle kentälle. Kaikki ovat itsenäisinä artikkeleina hyvin ansiokkaita ja ajatuksia herätteleviä, mutta kokonaisuus ei toimi yhtä hyvin kuin artikkelikokoelman muut osiot.

Kokonaisuutena *Liikkuva maailma* on monella tasolla lukemisen arvoinen teos. Ensinnäkin se tarttuu tuoreella tavalla ylijarjaisuuden tematiikkaan jäämättä paikoitellen tyhjäksi kuoreksi muodostuneen transnationaalisuuden käsitteen vangiksi. Toisekseen teoksen artikkelit keskustelevat kiinnostavalla tavalla sekä tiedemaailmassa että laajemminkin suomalaisessa yhteiskunnassa esillä olevien ajankohtaisten kysymysten kanssa. Lukukokemusta häiritsee kuitenkin huolimaton toimitustyö. Kritiikki ei kohdistu niinkään artikkelikokoelman toimittajaan kuin Vastapainon kustannustoimittajaan. Ei ole ihme, että keskelle virkettä jääneet ylimääräiset pisteet tai sanojen toistumiset ovat taittovedosvaiheessa jääneet kiireiseltä professorilta huomaamatta. Palkkatyönään kirjoja toimittavalta kustannustoimittajalta olisi kuitenkin toivonut käsikirjoituksen huolellista lukemista.

Kirjoittaja työskentelee tutkijatohtorina Oulun yliopiston historiatieteissä.

Kirjallisuus

Grewal, Inderpal ja Kaplan, Caren. 2001. *Global Identities. Theorizing Transnational Studies of Sexuality*. GLQ. A Journal of Lesbian and Gay Studies 7, 4: 663–679.

Urponen, Maija. 2010. *Ylijarjaisia suhteita. Helsingin olympialaiset, Armi Kuusela ja ylikansallinen historia*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Vertovec, Steven. 2009. *Transnationalism*. London: Routledge.